

KUTATÁS KÖZBEN

A civil szervezetek szerepe különféle tudások és készségek elsajátításában

Kutatások igazolják azt a megállapítást, hogy a formális oktatás – egyelőre – nem képes lépést tartani a világban zajló változások gyors ütemével. A munkaerőpiaci feltételeknek való megfeleléshez szükséges többlet-tudást egyre többen iskolán kívüli képzések, illetve tapasztalatok útján szerzik meg.

Feltételezésem szerint a civil szervezetek részben képzési rendszerük révén, de leginkább működés módjuk révén szintén alkalmasak ilyen funkciók betöltésére. Tanulmányom fő célja, hogy bemutassam milyen típusú ismeretek átadása valósul meg a civil szervezetek működése során.

Empirikus vizsgálódásaim háttere

Kutatásomhoz három működő szervezetet kerestem. A szervezetek kiválasztásakor tevékenységi területük volt az egyik fontos szempont: igyekeztem olyan szervezeteket találni, amelyek „divatos”, mai korproblémákra, igényekre válaszoló egyesülések.

Így találtam rá az Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítványra, amely önkéntes munkát végző fiatalokat tömörít, a Kamaszok a Kortársaikért Egyesületre, amely ifjúsági érdekképviseletet lát el, és a Zöld Hajtások Egyesületre, amely a környezetvédelemmel és az emberi, kulturális értékek védelmével kapcsolatos célok jegyében tevékenykedik. (Az általam vizsgált szervezetek és megkérdezett személyek e tanulmányban álnéven szerepelnek.)

Azt, hogy a szervezeti tagság által milyen típusú információkhoz, tudásokhoz, készségekhez jut hozzá egy fiatal, a három szervezetben különböző pozíciókat betöltő személyekkel készített interjúk segítségével vizsgáltam.

A szervezeti tagság által megszerzett tudások, kompetenciák

A fentiek igazolására az elkészített interjúkból összegyűjtöttem az e kérdéskörre vonatkozó válaszokat, amelyek közül az alábbiakban ismertetek néhányat.

A válaszokat összegezve jól elkülöníthetővé váltak olyan dimenziók, amelyek egy szervezetbe történő belépéskor, illetve szervezeti munkában való részvétel során lejátszódó új tanulási folyamatok eredményeként jelentkeznek.

A szervezetbe belépő fiatal új információkat kap a szervezetről, a szervezet tevékenységéhez kapcsolódó más területekről, a szervezet céljairól, működéséről, a tagokról.

„Nekem az Egyesületben van az elmélet [...] a diákönkormányzatban meg gyakorlatosság. Nem választható el.” (Szabó Zsuzsa, 20 éves, egyetemi hallgató, a Kamaszok a Kortársaikért Egyesület elnökhelyettese, ifjúsági képviselő)

„Az egészségügy mélyebb megismerését említeném. Az édesanyám orvos, úgyhogy voltak kapcsolataim az egészségüggyel, de annak mélyebb megismerésre, főleg a kórházi keretek közt, arra itt került sor mindenképpen.” (Elekes Nóra, 25 éves, önkéntes koordinátor, az Önkéntes Kórházi Alapítvány egyik fizetett alkalmazottja)

„Általában a zöldek által feszegetett ügyekben, éghajlat kapcsán, sokkal tájékozottabb vagyok. Sokkal tájékozottabb vagyok meleg és lesbikus emberi jogi ügyekben. Kicsivel jobban tájékozottabb vagyok nők és gyermekek elleni családon belüli erőszak ügyekben, és lehetne sorolni egy csomó kisebb dolgokban. Folyamatosan tanulok.” (Dobó Attila, 28 éves, a Zöld Hajtások Egyesület ügyvivője, aktivista)

Az interjúk tanúsága szerint az egyesületi élet sok esetben hozzájárulhat különféle új minták megismeréséhez, másutt szerezhető tapasztalatok átvételéhez:

„Járunk konferenciára, külföldre és megnézzük, hogy mások hogy csinálják, vagy ők prezentálják, hogy ők mit csinálnak, és ebből átvesszük az érdekesebbeket...” (Varga Zsolt, 27 éves, a Zöld Hajtások Egyesület ügyvivő tagja, aktivista)

„Itt Magyarországon korábban nem szereztem tapasztalatokat az önkéntességgel kapcsolatban, hogy az önkéntesnek mi a feladata és hogyan lehet igazán jól csinálni. Erről igazából a tankönyvben nincs szó, viszont Viktóriának az alapképzettsége, illetve a sok tapasztalat, amit ő külföldről behozott, számomra is rengeteg frissítést adott.” (Takács Mariann, 26 éves, önkéntes segítő gyógyíthatatlan betegek mellett)

Az adott egyesület, alapítvány értékeivel történő azonosulás, a szervezet életében való részvétel a megkérdozettek szervezeten kívüli életére is kihat: az önkéntesek a mások iránti érzékenység és nyitottság, egyfajta empatikus képesség kialakulását hangsúlyozták.

„A hallgatásnak a képessége. Szóval egy erős lelki, mentálhigiénés vonulat...” (Kovács Viktória, 33 éves, az Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítvány kuratóriumának elnöke)

„Sokkal jobban megtanultam tisztelni mások világnézetét, mások gondolkodásmódját, mások hitét, életérzéseit” (Elekes Nóra, 25 éves, az Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítvány egyik fizetett alkalmazottja)

Az egyesületi élet ugyanakkor a hétköznapi élethez szükséges tudások, készségek elsajátításához és a legkülönbözőbb szervezési feladatok önálló megoldásához is sok segítséget nyújt. Többen említették, hogy a számítógép használata a szervezeti tagság eredményeként vált mindennaposá életükben, ugyanez mondható el az internet-használat és a különböző levelezőlisták működtetése kapcsán is. Az ilyen jellegű tudás egyrészt a szervezet mindennapi működéséhez szükséges, másrészt ezeket a készségeket és ismereteket a tagok szervezetükön kívül, magánéletükben és munkájukban is minden bizonynyal jól tudják majd hasznosítani.

„A levelező programot is egyre jobban tudom kezelni már. De ilyen általános számítógép és irodai gép használati készség is fejlődött.” (Dobó Attila, Zöld Hajtások Egyesület)

„A Word, amit így nem csak dolgozatok, hanem inkább a hivatalos levelek, a kérvények miatt, illetve az internet, mert amióta bejött az internet, azóta mindent e-mailen kapunk-adunk, így olcsóbb lett a telefonszámlánk is és hasonló dolgok.” (Szabó Zsuzsa, Kamaszok a Kortársaikért Egyesület)

„Hogyan kell megszervezni egy farsangot az iskolában, milyen módszerek vannak arra, hogy a tanárokkal jó viszonyba kerüljünk – ilyen dolgok.” (Horváth Katalin, 18 éves, gimnazista, a Kamaszok a Kortársaikért Egyesület tagja)

„Nem okoz nehézséget egy hivatalos levél megírása, nem pánikolok be, hogyha be kell menni egy irodába, kérni kell valamit.” (Szabó Zsuzsa, Kamaszok a Kortársaikért Egyesület)

„Én korábban is írtam pályázatokat, de itt kellett magam kigyakorolni. Én az iskolában ezt nem tudtam volna elsajátítani. Mondtam, hogy voltak elméleti ismereteim, és ennek ellenére sem tudtam.” (Molnár Beáta, Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítvány)

Az interjúalanyaink a fentebb említett hétköznapi tudások elsajátításán túl a kapcsolatépítés könnyebbé válását és a kommunikációs készségek fejlődését is kiemelték.

„Sok mindent megismertem, amit eddig nem ismertem ezen a téren. Mondjuk az emberek felé való nyitottságot.” (Takács Mariann, 26 éves, az Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítvány tagja, önkéntes segítő gyógyíthatatlan betegek mellett)

„Mivel többször volt olyan, hogy képzésre mentünk, ahol teljesen vadidegen emberek között voltunk, könnyebben ismerkedem.” (Szabó Zsuzsa, Kamaszok a Kortársaikért Egyesület)

„Telefonon való kapcsolatteremtés. Azt utáltam. Iszonyodtam tőle, hogy vadidegeneket fölhívjak, és azokkal kezdeményezzek kommunikációt és kérjek tőlük valamit, legyen az bármi, tehát ilyen hivatalokat, szerkesztőségeket, ilyesmit fölhívni. Az ellenszenvemet, gátlásomat most már leküzdöttem...” (Dobó Attila, Zöld Hajtások Egyesület)

A szervezet működése során a fiatalok olyan feladatokat választhatnak maguknak, amelyek felelősségvállalásra épülnek. Az egyesületi élet ugyancsak alkalmat ad a döntési folyamatokban való részvételre illetve önálló döntések meghozására. Az interjúk ezen túlmenően az önkéntes tevékenységek személyiségfejlesztő hatásáról illetve a kiscsoportok munkájában való aktív részvételt elősegítő szerepéről is tanúskodnak. Tevékenységük révén a tagoknak lehetőségük adódik arra, hogy új helyzetekben, szerepkörökben próbálják ki magukat, és egyben jobban megismerjék önmagukat:

„...Korábban nem voltak meg ezek a vezetői ismeretek, vezetői készségek csak az elméleti szinten...” (Molnár Beáta, Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítvány)

„Tudnod kell, hogyan viselkedjél, tudnod kell, hogy építsd fel egy előadásodat, és hát mellette – amiket így elmondtam – ezek a tervezés, szervezés, önismeret stb., ezek azért sokat adtak a saját magam építéséhez. Önismeretileg, amiket kaptunk, azt a napi életben nagyon tudjuk kamatoztatni.” (Pásztor Dániel, 22 éves, egyetemi hallgató, az Egyesület egykori elnöke, ifjúsági képző)

„...a saját személyiségfejlődésemnek ez egy örült nagy része volt.” (Kovács Viktória, Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítvány)

„Az önkéntesség az önmegvalósításnak egy útja, egy módja, az önismeretnek és a tanulásnak egy fontos eszköze... A szabadidőnek egy olyan eltöltését jelenti, ami által az ember fejlődik; tudás, tapasztalat, önismeret terén.” (Kovács Viktória, Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítvány)

„Kezdem tanulni a team-en belüli működést, én elég öntörvényű vagyok... Azt kezdem tanulni, hogy lehet elengedni, rábízni dolgokat és odafigyelni másik megoldásokra.” (Németh András, 30 éves, a Zöld Hajtások Egyesület szóvivője, aktivista)

„Rengeteg dolgot lehet tanulni. Ahogy már említettem az emberi dolgok, hogy kell sikeresen levezetni egy beszélgetést, hogy lehet 10–20 embernek beszélgetni, hogy figyeljenek egymásra, hogy működjön...” (Varga Zsolt, Zöld Hajtások Egyesület)

És végül, de nem utolsó sorban: egyesületi tevékenységeknek köszönhetően értelmes célokra tehetnek szert a fiatalok és ugyanakkor a szervezet munkájában való részvétel új életvezetési elvek kialakulásához is hozzájárulhat:

„Amióta tag vagyok, sokkal tudatosabban élek, sokkal több mindenre odafigyelek [...] amikor bemegyek egy boltba, próbálok valami olyasmit venni, ami nem termel felesleges szemetet. Meg – nem tudom – jobban értem a dolgokat, meg jobban odafigyelek egy csomó mindenre a sajtóban [...] Úgy érzem, hogy valami van, amiért élek, szóval, amiért fontosnak érezhetem magam, meg úgy színesebbé teszi sokkal az életemet.” (Halász Dóra, 15 éves, a Zöld Hajtások Egyesület tagja, aktivista)

Ha a szervezetnek van valamilyen képzési rendszere, amelyen a tagok részt vesznek, akkor esetükben a szervezet működési területéhez köthető, speciális ismeretek megszerzéséről is beszélhetünk.

Az általam vizsgált szervezetek közül kettő rendelkezik képzési rendszerrel, ezek keretében a szervezet tevékenységéhez köthető témát dolgoznak fel. A képzések e témákon túl számos olyan területet is érintenek, amelyek hasznosak lehetnek a mindennapi életben (például kommunikációs gyakorlatok, önismerettel kapcsolatos gyakorlatok). Noha e képzések keretében is folyik ismeretadás, akárcsak az iskolában, a hagyományos iskolai kötöttséget oldó, rugalmas keretek között könnyebben megy a tanulás, és szívesebben vesznek részt az ilyen foglalkozásokon a fiatalok, mint a tanórákon:

„Teljesen más, hogyha 45 percben valaki kinn áll egy osztály közepén és mondja, mondja, mondja, mint az, hogy van 15–20 fő maximum egy csoportban, mindenki szót kaphat, játékosan kapja meg és gyakran úgy, hogy fel sem fogják.” [értsd: a gyakorlat tényleges jelentését – T. K.] (Szabó Zsuzsa, 20 éves, egyetemi hallgató, a Kamaszok a Kortársaikért Egyesület elnök helyettese, tréner)

Mint a fentiekből kitűnhetett, tanulásra nem csak az egyesületek keretében megvalósuló képzések, hanem az egyéb egyesületi tevékenységek is lehetőséget adnak. Azt is lehet mondani, hogy az iskolákban közvetített elméleti tudással szemben az egyesületi tevékenységek gyakorlati és egyben élményszerű tanulásra adnak lehetőséget. A megkérdezettek közül szinte mindenki említette, hogy a szervezet működése során sok új élményhez és tapasztalathoz jutott:

„Itt gyakorlati tudást, rengeteget kaptam. Azt gondolom, Magyarországon az egyetemek nagyon elméleti tudást adnak [...] Az igazán gyakorlatot, a hétköznapot, azt mindent itt tanultam meg.” (Elekes Nóra, Önkéntes Kórházi Angyalok Alapítvány)

„Borzasztó sok élmény és tapasztalat. Azért ez már így 14–18 éves kortól – ha gyerekekkel foglalkozol – azért ez sok olyan dolgot ad, amit egyébként lehet, hogy csak sokkal később tanulnál meg.” (Pásztor Dániel, Kamaszok a Kortársaikért Egyesület)

Összegzés

A civil szervezetek jelentősége – vizsgálódásaim alapján – különösen a kommunikációs készség, a szociális és a kognitív kompetenciák fejlesztése terén, valamint olyan helyzetek megteremtésében érhető tetten, amelyek megoldása gyakran nagyfokú önállóságot igényel. Ezek a hatások, illetve helyzetek a hagyományos iskolai környezetben ma még kevésbé érhető tetten (erre hívták fel a figyelmet a P.I.S.A. kutatás eredményei is). A civil szervezetek működtetése során viszont a fiatalok olyan szerepköröket választhatnak

maguknak, amelyek az egyéni megnyilvánulásra, kreativitásra, valamint felelősségvállalásra épülnek, továbbá lehetőséget kínálhatnak a szervezet életével kapcsolatos döntési folyamatokban való részvételre.

Török Katalin

Devianciák a Zala megyei középiskolások körében

A népességben belül a diákság helyzete, életkörülményeinek változása egy tudásalapú társadalomban a tudományos kutatások középpontjába került. Hazánkban a társadalmi változások következtében, pedagógiai és nevelési folyamatok, valamint a szocializációs tényezők hatására a tanuló ifjúság is folyamatosan formálódik, változik, ami a társadalmi fejlődés és a jövő szempontjából az egyik minőségi meghatározó. Az Európai Unióhoz történő csatlakozásunk várhatóan jelentősen megváltoztatja a társadalmunkat, és ezen belül az ifjúság helyzetét is. Kevés információval rendelkezünk azonban arról, mennyire felkészültek a fiatalok ezekre a változásokra. Ezért megnőtt a jelentősége az ifjúsági témával kapcsolatos tudományos kutatásoknak.

A „Diák-ifjúság” című kérdőíves adatfelvétel 2003 első félévében készült Zala megyében a nappali tagozatra járó középiskolások körében. A középiskolai oktatásban 13 168 fő vett részt, ebből a szakközépiskolai tanulók aránya 67,2 százalék volt. A megyében feladat ellátási hely szerint a 14 gimnázium és 24 szakközépiskolából 10 középiskola került kijelölésre, Zalaegerszeg, Keszthely, Lenti és Zalaszentgrót városokban (4 gimnázium és 6 szakközépiskola)

A kijelölt mintában a középiskola tanulóinak 10 százaléka lett kijelölve, azonban mindössze 1 241 értékelhető kérdőív került feldolgozásra, ebből 506 fiú és 735 lány.

A vizsgálat során a diákok szocializációs környezetére is irányultak kérdések.

A kutatás főbb szempontjai

Családi háttér és a családban betöltött „szerep” vizsgálata arra irányult, milyen – pozitív és negatív – hatásai vannak a családnak a serdülő fiatalra. Ennek érdekében az alábbi tényezőkre irányultak kérdéseink:

- szokások, ismeretek és kapcsolatok,
- a devianciák,
- diákok az iskola szocializációs környezetében,
- vallási ismeretek, a vallásról alkotott vélemények,
- elégedettségük önmagukkal és környezetükkel,
- véleményük mindennapjaikról, devianciákról, proszociális viselkedésformákról.

A felsorolt területek közül a devianciákat választottam ki bemutatásra.

Napjainkban a dohányzás és az alkoholizmus nagy mértékben hozzájárul azokhoz a kockázati tényezőkhöz, amelyek a mortalitás emelkedését okozzák. Sajnálatos módon elterjedőben van a kábítószer használata is, amely elsősorban a fiatalok körében lett „divattá”.

E kockázati tényezőknek hatalmas a közgazdasági terhe. A beteg ember gyógyítása sokkal költségesebb, mint az egyes betegségek megelőzése. A dohányzási szokások csökkentése érdekében a kormányzat is jelentős lépéseket tett és tesz különféle intézkedéseiben.

A magatartási normák és szabályok kialakításában – a családi környezeten és az iskolai szervezeten túl – jelentős szerepet játszanak a diákok életében az eszményképek (példaképek), mivel a mintakövetés ebben az életkorban szociális szükséglet is. Megfigyelhető,